

Memo 'Kleine windmolens'

- 1.1. Inleiding
- 1.2. Trend / probleemstelling
- 1.3. Vergelijking beleid andere gemeenten
- 1.4. Pilot Stenendijk 5 Beerzerveld
- 1.5. Planologisch instrumenten en participatie
- 1.6. Denkrichting beleidskeuzes

1.1. Inleiding

Een trend in het ruimtelijk domein is de vraag om kleine windmolens bij (agrarische) bedrijven in het buitengebied. Met kleine windmolens worden windmolens bedoeld met een tip-hoogte vanaf 10 meter tot +/- 25 meter tiphoogte. De windmolens zijn bedoeld voor duurzame energieopwekking, in particulier bezit en bedoeld voor lokale energievoorziening (bijvoorbeeld een agrarisch bedrijf).

Figuur 1: referentie AEZ molens Stenendijk 5 te Beerzerveld

Het bestemmingplan Buitengebied van de Gemeente Ommen kent een binnenplanse ontheffing voor 'kleinschalige duurzame energievoorzieningen' tot maximaal 15 meter tiphoogte. Zie kader.

Voor het buitengebied van de gemeente Ommen geldt het bestemmingsplan 'Buitengebied' + herziening 2013-1 en 2013-2. In dit bestemmingsplan is de mogelijkheid opgenomen om, via een binnenplanse afwijkingsbevoegdheid, bij bouwvlakken één of meerdere windturbines toe te staan. Hiervoor gelden een aantal voorwaarden. De windmolen dient binnen het bouwvlak te worden geplaatst. Daarnaast mag de tiphoogte maximaal 15 meter mag bedragen. Om landschappelijke redenen zijn geen windmolens toegestaan binnen EHS (nu: Natuur Netwerk Nederland). Ook zijn, vanwege het belemmerend effect op recreatie, geen windmolens toegestaan bij recreatiewoningen.

De ontheffing kan alleen verleend worden indien gebruiksmogelijkheden van aangrenzende gronden niet onevenredig worden geschaad. Daarnaast moet er sprake zijn van een goede landschappelijke inpassing. Voor zover aanwezig mogen cultuurhistorische, natuur- en landschapswaarden niet in onevenredige mate worden geschaad.

Tabel 1:: bestaande ontheffing bestemmingsplan Buitengebied, Ommen

Deze binnenplanse ontheffing blijkt, vanwege plaatsing binnen bouwvlak en maximale tiphoogte van 15 meter, in veel gevallen ontoereikend (bijvoorbeeld Stenendijk 5, zie 1.4). Deze memo dient als praatstuk in aanloop naar verruiming van het beleid voor kleinschalige windmolens.

1.1.1. Aantrekkelijkheid kleine windmolens

Kleine windmolens zijn vanuit diverse belangen aantrekkelijk.

Vanuit de agrariër zijn er meerdere redenen om een windmolen aan te schaffen. Uit de praktijk blijkt dat de primaire reden het positieve effect op de energierekening is. De windenergie levert energie voor het agrarisch bedrijf. Windenergie blijkt in de praktijk vaak ook een aangename aanvulling op zonne-energie. Bij zonne-energie is vaak sprake van piekmomenten en is in de winter nauwelijks en 's nachts al helemaal niet beschikbaar. Door de beschikbaarheid van windenergie worden momenten waarop zonne-energie te weinig oplevert gecompenseerd met de beschikbaarheid van de windenergie. Of het financieel aantrekkelijk genoeg is om een windmolen te plaatsen, is gedeeltelijk afhankelijk van de SDE+ (Stimulering Duurzame Energieproductie) subsidie van het rijk.

De kleine windmolens zijn daarnaast vaak goed zichtbaar in het landschap en maken daarom de duurzaamheidsinspanningen van de agrariër ook zichtbaar/tastbaar. Dit kan resulteren in het verbeteren van het imago van eigen agrarisch bedrijf, maar ook dat van de agrarische sector in het algemeen.

Vanuit het perspectief van de gemeente Ommen zijn er eveneens voordelen. De windmolens dragen bij aan de doelstellingen ten aanzien van duurzame energie. Daarnaast maken kleine windmolens de duurzaamheidsmaatregelen die agrariërs nemen ook zichtbaar/tastbaar, wat ook voor de gemeente een imagoverbetering kan opleveren.

1.2. Trend/ probleemstelling:

In Nederland zijn de gemeenten bevoegd gezag als het gaat om het al dan niet mogelijk maken van kleine windmolens. Er bestaat nog geen landelijke regelgeving op dit vlak. Dit betekent dat de afweging om dit toe te staan in eerste instantie ook bij de gemeente ligt. In sommige gevallen stelt ook de provincie nadere eisen (bijvoorbeeld Provincie Groningen). Hier is in het geval van Provincie Overijssel geen sprake van.

De binnenplanse ontheffing (art 41.5.1.) zoals opgenomen in het bestemmingsplan 'Buitengebied' is een stap in de goede richting, maar de praktijk wijst uit dat de maximale hoogte van 15 meter uit de binnenplanse ontheffing onvoldoende toereikend is. Voor een optimale windvang gecombineerd met bedrijfseconomische overwegingen van de landbouw is een hoger bouwhoogte noodzakelijk. Ook positionering blijkt kan van belang zijn voor een optimale windvang.

1.3 Vergelijking beleid andere gemeenten:

Zoals benoemd is de vraag naar kleinschalige windmolens niet uniek. Ook andere gemeenten krijgen deze vraag en hebben hierop ingespeeld dan wel voorgesorteerd door middel van planologisch verankerd beleid. Ondanks het feit dat gemeenten in Overijssel ruimte hebben om zelf beleid te ontwikkelen op het gebied van kleinschalige windenergie, kan het waardevol zijn om het beleid van buurgemeenten te verkennen. Enerzijds kan dit bijdragen aan een zekere mate van uniformiteit in Overijssel. Anderzijds kan er geleerd worden van reeds opgedane ervaring.

1.3.1. Gemeente Hardenberg:

Gemeente Hardenberg staat kleine windmolens bij recht toe met maximale tiphoogte tot 25 meter binnen het agrarische bouwvlak. Tevens wil gemeente Hardenberg onder voorwaarden mee te werken aan kleine windmolens met een as-hoogte van 25 meter en tot een afstand van maximaal 25 m buiten het agrarisch bouwvlak. Denk hierbij aan voorwaarden zoals een combinatie met zonnepanelen en de opstelling van een ruimtelijke kwaliteitsplan, om een goede landschappelijke inpassing te waarborgen.

1.3.2. Gemeente Dalfsen:

In gemeente Dalfsen is het mogelijk een omgevingsvergunning aan te vragen voor kleine windmolens met een as-hoogte van 15 meter. Tevens is het mogelijk om onder voorwaarden een tijdelijk vergunning aan te vragen voor kleine windmolens met een maximale as-hoogte van 25 meter. Ook hier gelden aanvullende voorwaarden zoals het aantonen dat een grotere molen nodig is met beperking tot het eigen energieverbruik, dat er een combinatie met zonne-energie plaatsvindt en dat er een erfinrichtingsplan gemaakt wordt voor landelijke inpassing. Na vaststelling van het verzamelplan buitengebied (voorzien in voorjaar 2021) kan de tijdelijke vergunning worden omgezet in een permanente vergunning.

1.3.3. Gemeente Staphorst

In gemeente Staphorst zijn kleine windmolens met een maximale as-hoogte van 25 meter toegestaan in het buitengebied op agrarische bouwblokken en niet-agrarische bedrijfsbestemmingen.

1.4. Pilot Stenendijk 5 te Beerzerveld

Gemeente Ommen heeft één voorbeeld waarbij er sprake is van kleinschalige windmolens bij een agrarisch bedrijf waarbij de binnenplanse ontheffing ontoereikend blijkt. Dit betreft Stenendijk 5 te Beerzerveld. Hier is op 29 mei 2019 een vergunning verleend voor het bouwen van twee windmolens buiten bouwvlak en met een tiphoogte van 21 meter. Deze locatie doet dienst als 'pilot' voor de gemeente, om te beoordelen wat de landschappelijke impact van een molen met een tiphoogte van 21 meter en buiten bouwvlak heeft. Daarnaast kan er gekeken worden wat het effect op het landschap is indien er twee molens staan.

Het gaat om een tijdelijke vergunning voor maximaal 10 jaar, op basis van artikel 4, lid 11, bijlage 2, Besluit Omgevingsrecht (zogenaamde 'kruielregeling'). De overwegingen waren:

- Ondanks dat het Gemeentelijk Omgevingsplan windenergie niet ondersteunt, toch ruimte, zei het kleinschalig. Volledig windturbine vrije gemeente blijven is niet realistisch gezien de duurzaamheidsdoelstellingen.
- Voldoet aan provinciaal beleid (beperking van uitstoot broeikasgas door betrouwbare, duurzame en betaalbare energievoorzieningen).
- Overleg met omwonenden. Initiatiefnemers geven aan dat het initiatief positief is ontvangen.
- Molens ontstaan niet in ontginningsgebied (rationele verkaveling, grootschalige structuur, agrarische bestemmingen).
- Geluidsonderzoek positief.
- Voldoende afstand tot gas/hoogspanningsinfrastructuur.
- 200 meter afstand tot woningen.
- Goede landschappelijke inpassing.

1.4.1. Bevindingen pilot

De pilot loopt nu een jaar. In deze periode zijn de volgende punten naar voren gekomen.

- Acceptatie omwonenden. Initiatiefnemers geven aan dat het initiatief positief is ontvangen.
- Agrarisch ondernemers Stenendijk 5 zeer tevreden over de positieve uitstraling van het bedrijf vanuit het duurzaamheidsoogpunt.
- Locatie van de vergunde molens van 29 mei 2019 blijkt onvoldoende rendabel, plaatsing verder van het bestaande agrarisch bouwvlak noodzakelijk om 'beloofde' opbrengst te halen. Het college heeft, in het kader van de pilot, reeds toestemming gegeven tot verplaatsing van de windmolens langs het kavelpad, op maximaal 185 meter vanaf het bouwvlak.
- Locatie buiten bouwvlak is naar oordeel van eigenaren en landschappelijk adviseurs acceptabel. Initiatiefnemers geven aan dat de molens niet als storend worden ervaren door omwonenden.

De kanttekening bij bovenstaande punten is dat dit locatie specifieke bevindingen zijn. Bijvoorbeeld acceptatie in de buurt, of effect op het landschap, kan sterk wisselen per locatie.

1.5. Planologische instrumenten en Participatie

Zoals besproken is het huidige planologische beleid niet toereikend voor het toestaan van particuliere windmolens hoger dan 15 meter. De enige mogelijkheid is tijdelijke medewerking tot 10 jaar (zoals ook bij de pilot Stenendijk 5 te Beerzerveld is gebeurd). Om dit permanent te vergunnen is op dit moment per definitie de uitgebreide procedure van toepassing. Een procedure die relatief veel tijd en geld kost.

Er zijn twee opties om nieuw beleid te verwerken in de planologische regels. Enerzijds kan dit met een paraplubestemmingsplan. Zoals de naam al doet vermoeden zal dit bestemmingsplan, als zijnde een paraplu, over meerdere bestaande bestemmingsplannen heen komen te liggen. De bestaande regels blijven gelden, maar de regels ten aanzien van een specifiek onderwerp (bijvoorbeeld parkeren, of in dit geval particuliere windmolens) worden hiermee toegevoegd en vervangen eventueel bestaande ontheffingsmogelijkheden.

Anderzijds bestaat de optie om de aanpassingen mee te nemen in een zogenaamd 'Veegplan'. In een dergelijk plan worden alle gewenste bestemmingsplanwijzingen in de gemeente in één plan opgenomen en in één keer vastgesteld. Het nieuwe beleid ten aanzien van kleine windmolens kan in dit veegplan meegenomen worden.

Participatie – wettelijk versus informeel

Bovengenoemde planologische instrumenten dienen, conform de wettelijke eis, ter inzage gelegd te worden. Tijdens deze periode kunnen derden een zienswijze indienen op het plan. Dit is de wettelijke procedure voor 'inspraak', echter is het het overwegen waard om het beleid ten aanzien van kleine windmolens ook voorafgaand aan de wettelijke procedure informeel aan de inwoners en bedrijven uit de gemeente voor te leggen. Eventuele nieuwe inzichten kunnen dan nog verwerkt worden. Deze benadering wordt ook van de gemeente verwacht bij de nieuwe omgevingswet.

1.6. Denkrichtingen beleidskeuzes toekomstig beleid Gemeente Ommen

Aan de hand van een landschapsanalyse, ervaringen uit de praktijk van de landbouwsector, bedrijfseconomische afwegingen en bestaande wettelijke kaders worden de volgende denkrichtingen voor beleidskeuzes voorgesteld:

- Alleen in buitengebied
- Molens tot 25 meter tiphoogte bij recht (zonder noodzakelijk afwijken) toestaan binnen agrarisch bouwvlak
- Molens tot 25 meter tiphoogte middels ontheffing toestaan buiten bouwvlak
- Molens tot 25 meter ashoogte onder voorwaarden toestaan tot 25 meter buiten bouwvlak.
- Maximaal aantal molens afhankelijk van zone waar het agrarisch bedrijf zich bevindt
- Landschappelijke inpassing noodzakelijk
- Niet buiten bouwvlak in gebied 'Rivier(oevers) met natuurwaarden' en 'Natuurgebied met recreatieve waarden'
- Niet in EHS (Ecologische Hoofdstuctuur) en/of NNN (Natuurnetwerk Nederland).
- Niet in 'Beschermd dorpsgezicht' en/of historische buitenplaatsen
- Minimale afstand tot omliggende functies

Bijlage 1:

Factsheet kleine windmolens

Fortis Alize			
	Merk	Fortis Alize	
	Afmetingen	Rotordiameter:	6,9 m
		Masthoogte:	12-30 m
		Rotoroppervlak:	37,39 m ²
		Vermogen:	10 kW
	Vermogen bij 4 m/s	0,600 kW	
	Kostprijs (excl. mast)	30.700 Euro	
	Geschatte gemiddelde opbrengst per jaar bij 4 m/s gemiddelde windsnelheid	8760*0,600= 5.256 kWh	

Enair E200L			
	Merk	Enair E200L	
	Afmetingen	Rotordiameter:	9,8 m
		Masthoogte:	18+ m
		Rotoroppervlak:	75,43 m ²
		Vermogen:	20 kW
	Vermogen bij 4,5 m/s	-	
	Kostprijs (incl. toebehoren)	43.500 Euro	
	Geschatte gemiddelde opbrengst per jaar bij 4,5 m/s gemiddelde windsnelheid	29.030 kWh	

EAZ Twaalf			
	Merk	EAZ Twaalf	
	Afmetingen	Rotordiameter:	12 m
		Masthoogte:	15 m
		Rotoroppervlak:	113 m ²
		Vermogen:	15 kW
	Vermogen bij 4,5 m/s	-	
	Kostprijs (incl. toebehoren)	46.500 Euro	
	Geschatte gemiddelde opbrengst per jaar bij 4,5 m/s gemiddelde windsnelheid	30.000 MWh	

Bron: Bosch en Van Rijn 2018